

Anmeldelser

Frits Hammer Kjølsen: Capitain F. L. Norden og hans rejse til Ægypten 1737-38. G. E. C. Gad, København 1965. 194 s., 41 ill. 18 x 28 cm. 47 kr.

F. L. Nordens navn er i dag lidet kendt i hans fædreland. Ganske vist har hans eventyrlige livsløb og hans usædvanlige personlighed givet anledning til enkelte biografiske undersøgelser bl. a. i forbindelse med hans tilknytning til Royal Society i London og til Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab, som på opfordring af Frederik V forestod udgivelsen af rejseberetningen, der udkom på fransk i årene 1750-55; men først nu med Frits Hammer Kjølens bog har man fået mulighed for at udbrede kundskaben om ham til videre kredse.

Kjølsen har med stor omhu og ansvarsfølelse gennemarbejdet den eksisterende litteratur og det betydelige arkivmateriale, som foreligger, og har givet et fortrinligt billede af en højt begavet ung søkadets udvikling i årene omkring 1725. Det er interessant at se, at man også på dette tidspunkt lagde stor vægt på, at en mand med usædvanlige evner også fik en usædvanlig uddannelse. I tilknytning hertil giver Kjølens et morsomt tidsbillede af et persongalleri af europæiske projektmagere og lykkeriddere, der sværmede rundt i de enevældige kongers og kejseres forgemakker. Ikke mindst på denne baggrund virker F. L. Nordens personlige kvaliteter meget stærkt.

Selve ekspeditionens forløb gennem Nildeltaet og Nildalen skildres delvis gennem anvendelsen af Nordens egne ord, stilfærdigt, men meget effektivt og på en sådan måde, at billedet af ekspeditionens formål og forløb samt af Nordens store personlighed kommer klart frem. Under vilkår, som med et mildt ord kan kaldes hårde, lykkedes det nemlig at gennemføre hele det kompleks af opmålinger og aftegninger af de gamle ægyptiske bygningsværker og kunstværker, som har gjort hans bog til et grundlæggende arbejde i udforskningen af den gamle ægyptiske kultur.

Kjølens bog indeholder ikke nogen egentlig vurdering af Nordens betydning for den senere forskning, men det ville være uretfærdigt at bebrejde ham dette, og man kan næsten sige, at det tjener ham til ære, at han har givet afkald på at forsøge noget i den retning. Denne opgave burde

imidlertid tages op, idet den franske udgave af F. L. Nordens værk må formodes at have været kendt og benyttet af den kreds, der omgav Napoleon, og ligeledes er det sandsynligt, at hans arbejde fik blivende betydning for de engelske forskere og rejsende, som senere gennemførte de store indsamlinger og beskrivelser af den ægyptiske oldtidskunst.

Bogen om F. L. Norden har fået en fornem udførelse, og der er således god harmoni mellem forfatterens indsats og det bogmæssige resultat.

Niels Nielsen.

Ernst Sprockhoff: Atlas der Megalithgräber Deutschlands, Teil 1:

Schleswig-Holstein. Römisch-Germanische Kommission Des Deutschen Archäologischen Instituts zu Frankfurt a. M. i kommission hos Rudolf Habelt Verlag, Bonn 1966. Tekstbind, IX, 87 s., 16 fig., 2 teksttavler, 73 fotosider, 36 kortbilag, 23,5 x 32 cm; atlasbind med 127 atlasblade, 48 x 32 cm. 360 DM.

Efter 40 års planmæssigt feltarbejde er man nået så vidt, at 1. del af værket Atlas der Megalithgräber Deutschlands nu fremlægges. Man venter at kunne udsende et bind om Mecklenburg, Brandenburg og Pommern, et bind om Niedersachsen og et 4. bind med „Zusammenfassung der Ergebnisse“.

Arbejdet i marken med lokalisering og opmåling af de enkelte megalithgrave er for størstedelen udført af dr. Sprockhoff personlig, hvilket i mange henseender er vigtigt, fordi man får en lykkelig ensartethed i udførelse og behandling af stoffet. Arbejdets tyngdepunkt er kortbilagene og atlasværket; de førstnævnte indeholder en placering af samtlige kendte megalithgrave i kortudsnit i målestokken 1:25.000; disse er gengivet med fuldt kortindhold, således at man kan foretage en nøjagtig placering af fundene også i henseende til det geografiske miljø. Fotosiderne indeholder for største delen fotografier af gravene, men også gengivelser af ældre tegninger af værdi for rekonstruktionen af helt eller delvis ødelagte anlæg. Atlasværket indeholder en opmåling af alle sten i gravkamre og stendramninger i målestokken 1:100.000 (samme målestok som den af Johs. Brøndsted anvendte i „Danmarks Oldtid“). Denne kartering er udført med stor omhu; hver blok er angivet med størrelse, form og placering, og der er omhyggeligt sondret mellem hoveddelene af konstruktionerne og mellem nu eksisterende anlæg og rekonstruktioner. Teksten består af et kortfattet katalog over hvert enkelt fund med litteraturhenvisninger. Der er således i det foreliggende bind ikke tale om en alsidig arkæologisk-systematisk undersøgelse af megalithkulturens indhold, men udelukkende om en registrering af storstensgravens opbygning. Det er vigtigt at notere, at netop i konstruktion og udførelse af det megalithiske monument ligger meget interessante problemer, der formentlig kun kan løses ved en yderst omhyggelig detailundersøgelse af hvert enkelt fund. For Danmark og det sydlige Sverige har undersøgelsen den betydning, at den skik at bygge storstensgrave synes at være nået her til over Holsten og Slesvig. Der synes imidlertid at være nogen forskel mellem gravanlæggene i Holsten og de tilsvarende i Nørrejylland og på øerne, og det er muligt, at der ét eller andet sted vil kunne trækkes en grænse mellem gravtyperne af nordligt og sydligt præg.

Niels Nielsen.

Margot und Nico Hansen (Herausg.): Amrum, Geschichte und Gestalt einer Insel. Hansen & Hansen, Itzehoe-Vosskate 1964. 200 s., 100 fotos, 6 kort. 21,5 x 25 cm. 23.80 DM.

Teksten er skrevet af 7 forfattere, der alle har tilknytning til Vadehavet og Vesterhavsoerne – ikke blot naturgeografisk, men også i henseende til historie, sprog, erhvervskultur og bebyggelse. Selv om bogen i sit ydre udstyr ligner mere turistprægede egnsbeskrivelser, bør man ikke på nogen måde klassificere den således; den indeholder nemlig meget dybtgående studier og bringer meget nyt stof med relation til den almene kundskab om hele det frisiske område. De kredse i Danmark, som har interesse for Vadehavsområdet eller for den frisiske kultur, vil have stort udbytte af at bruge dette værk.

Niels Nielsen.

Ísland Jarðfræðikort 1:250.000, tekst på engelsk og islandsk, **Guðmundur Kjartansson**, blad 3: Sydvestisland, blad 5: Centralisland, blad 6: Centrale Sydisland. Menningarsjóður, Reykjavík 1960–65. Pris pr. blad 2 \$.

Selv om Islands geologiske udvikling i sammenligning med de omgivende landes har været kort, idet de ældste dannelser må henføres til antagelig nedre og mellemste tertiær, har det været en vanskelig opgave at nå frem til en nogenlunde eksakt aldersbestemmelse af de forskellige formelementer. Dette hænger sammen med, at fossillførende aflejringer sjældent forekommer, og at deres horisontale udbredelse i reglen er ringe. En af de meget store vanskeligheder har været at finde frem til, hvor man i lagerserien skal sætte grænsen mellem tertiære plateau-basalter og kvartære dannelser, og selv om man i dette århundrede er nået til væsentlige resultater, er man dog ikke endnu i stand til med fuld sikkerhed at trække grænsen. Man deler basaltområderne i to etager, nemlig en ældre serie og en yngre – den såkaldte grå basalt – der anses for at være sentertiær og/eller kvartær; det sidste begrundes ved forekomsten af hærdnede moræner, tilliter. Man har nu fået forskellige ny metoder til aldersbestemmelse, således bl. a. den magnetiske polaritet og nedbrydningen af labile atomer, og disse metoder synes at skulle få afgørende betydning for vor opfattelse af Islands stratigrafiske opdeling.

Palagonitformationens udbredelse viser, at den er nært knyttet til den recente vulkanisme, og man må datere formationen til sen pleistocæn. Formationen er fortrinsvis resultatet af subglacial vulkanisme under de to sidste nedisninger. De yngre, grå basalter stammer fra kuppelvulkaner; de er jævnaldrende med palagonitformationen, men er dannet på isfri overflader og må altså være af interglacial oprindelse. De postglaciale basalter og sure lavaer inddeles i gamle, dvs. forud for år 900, unge fra 900–1900 og nye efter år 1900.

Udbredelsen af disse formationer er et af hovedtemaerne i de offentliggjorte kort; men desuden finder man angivet udbredelsen af vulkanske løseprodukter, moræner, ferskvandsaflejringer, marine aflejringer og æoliske aflejringer. En særlig interesse har studiet af de postglaciale vulkaner af forskellig type; udbrudssteder og lavamarker er angivet – dog ikke i de omgivende havområder; ligeledes indføres de hede kilder, de ganske

ny endemoræner, skurestriber, de yngre brudlinier, bjergskred og fossilførende dannelser – alt sammen på samme kortblad. I alt indeholder kortene ca. 60 signaturer. Det topografiske grundlag er Geodætisk Instituts kort, men udtegningen og teknikken er islandsk arbejde. Hvis man sammenligner med de tidligere geologiske kort, hvilket vil sige Thoroddsens og Helgi Pjeturss', er det iøjnefaldende, hvor store fremskridt der er sket i kundskaben i de sidste årtier; billedet er nu langt rigere og bedre funderet end tidligere, og selv om der stadig er nogen usikkerhed i grænsen tertiær/kvartær, er det et meget stort fremskridt, at man har fået samlet hele den nu til rådighed værende kundskab. Det er imponerende forskergering, som her præsenteres, og alle gamle islandsforskere vil bøje sig i ærbødighed for den indsats, Guðmundur Kjartansson og hans medarbejdere her har udført. Det har været en overmåde vanskelig opgave at udrede de meget komplicerede problemer vedrørende Islands geologiske opbygning, og der er ikke tvivl om, at disse kort verden over vil blive modtaget med den største anerkendelse.

Niels Nielsen.

John Aldrich Christie: Thoreau As World Traveler. Columbia University Press i samarbejde med The American Geographical Society, New York og London 1966. 358 s., talrige ill. og kort. 16 x 24 cm. 65 sh.

Henry David Thoreau (1817–1862) var en af det unge Amerikas fremtrædende personligheder. Han var digter og skribent, naturfilosof og eneboer og levede i den lille by Concord i New Hampshire, USA. Han var en fin iagttager og en meget kundskabsrig og meget læsende mand; navnlig gennemarbejdede han beretningerne om de store opdagelsesrejser fra Columbus frem til sin egen tid og anvendte stoffet til mange selvstændige betragtninger over de almene kulturproblemer.

Christie's bog om Thoreau er ikke geografi og skal derfor ikke her behandles som sådan; den giver snarere et billede af en periode i det amerikanske samfunds åndshistorie, hvis rødder må søges i den franske oplysningstid. Derved får disse studier over Thoreau en almen betydning, idet parallelterne kan trækkes til de europæiske kultursamfund – ikke mindst de nordiske lande.

Niels Nielsen.

Spix-Martius: Reise in Brasilien in den Jahren 1817-1820. Nytryk af det i 1823–1831 i München udgivne 3-bds. værk: Quellen und Forschungen zur Geschichte der Geographie und der Reisen, herausg. von Dr. Hanno Beck. Brockhaus, Stuttgart 1966. 1388 + 53 s. 15 x 20,5 cm. 114 DM.

Det er forståeligt, at dette klassiske værk, som nu er sjældent, er blevet genoptrykt i serien Quellen und Forschungen, idet man med føje betragter det som et vigtigt – måske det vigtigste – kildekrift om Brasilien fra det 19. årh. Der er ikke tvivl om, at arbejdet stadig har interesse, fordi det indeholder en forbavsende rigdom af kontante iagttagelser og tal på en lang række områder uden for forfatterernes egentlige (zoologi og botanik). Det spiller f. eks. en ikke ringe rolle for studiet af det brasilianske samfunds udvikling i den vigtige periode fra 1800 til 1850. Von Spix var zoolog og von Martius var en af de førende botaniske systematikere;

resultatet af begge indsamlinger er imponerende alene ved, at der blev indsamlet ca. 6500 plantearter. Disse indsamlinger har dannet grundlag for et af de berømteste og største floristiske værker, man kender, nemlig Flora Brasiliensis, der indeholder ikke mindre end 10.000 tekstsider og 3800 tavler. Når man fordyber sig lidt i denne gerning, forbavses man gang på gang, over hvilken utrolig kraft og arbejdsvilje disse tidlige forskere må have haft.

Niels Nielsen.

Harold Barnes (ed.): Some Contemporary Studies in Marine Science.

A Collection of Original Scientific Papers presented to Dr. S. M. Marshall in recognition of her contribution with the late Dr. A. P. Orr to marine biological progress. George Allen & Unwin Ltd., London 1966. 716 s., mange ill. 17 x 25 cm. 7 £ 7 sh.

Sheina Marshall og A. P. Orr har i en lang årrække udført en højt anerkendt gerning inden for den skotske marine biologi som ledere af den berømte station Millport i Skotland. Deres hovedindsats ligger i udforskningen af plankton. Den her foreliggende bog er en samling af koncentrerede videnskabelige arbejder med marinbiologiske emner af ca. 70 forfattere. Det er af let forståelige grunde umuligt at kommentere eller referere blot en beskeden del af det meget vidtspændende stof, og derfor må man nøjes med at slå fast, at bogen har stor interesse for danske forskere, fordi mange af de her behandlede temaer og problemer har umiddelbar kontakt med vore arbejder af tilsvarende art. Der er derfor grund til at henlede opmærksomheden på dette meget righoldige og højaktuelle arbejde.

Niels Nielsen.

Dudley Stamp (ed.): Longmans Dictionary of Geography. Longmans, London 1966. 492 s. 16 x 25 cm. 65 sh.

Bogen er nærmest et leksikon, idet den giver supplerende oplysninger til den egentlige ordforklaring. I følge forordet har den et dobbelt sigte, dels støtte for den studerendes tekstillæsning dels orientering for den interesserede borger. Emnerne er geografisk terminologi, geografiske navne samt korte biografiske data om kendte geografer og ekspeditionsledere. Disse afsnit er vel de værdifuldeste. Erhvervsgeografien repræsenteres ved en række handelsvarer, og endelig er behovet for „Quizviden“ imødekommet (de højeste bjerge, de største øer o.s.v.). Den tilføjede bogliste over engelsk-sproget litteratur er nyttig, selv om vigtige titler mangler. Som dansk kan man ærgre sig over, at danske o. a. nordiske geografer skal søges under Skandinavien uden henvisning, og at Geografisk Instituts nye adresse ikke er nået at komme med.

Ruth Helkiær Jensen.

K. Rankama (ed.): The Precambrian. Vol. 1. (The Geologic Systems).

Interscience Publishers, John Wiley, New York, London, Sydney 1963. 279 s., 72 fig. 17,5 x 26 cm. 68 sh.

Dette bind i serien „Precambrian“ indeholder en gennemgang af grundfjeldet i Danmark og Fennoskandia.

Størst interesse har naturligvis Noe-Nygaards beskrivelse af Grundfjeldet

på Bornholm, der her endelig har fået en moderne bearbejdelse, der længe har været påkrævet. Som man kunne vente, har den såkaldte stribe-granit nu fået sit rette navn, nemlig en gnejs, Rønne Graniten, og den mørkere del af Paradisbakkegraniten er blevet til Rønne Granodiorit, og resten af Paradisbakkegraniten er blevet til Paradisbakkemigmatit. Der gøres samtidig rede for graniticeringsprocesserne og deres forskellige mineralfacies. Noe-Nygaard gennemgår også de prøver af prekambrium, der er fundet i nogle af de dybe borer i den øvrige del af landet.

Geijers afsnit af det Svenska Urberget er ualmindelig klart og velskrevet, hvorimod Barth og Reitans gennemgang af det norske Prekambrium er mere knudret skrevet. Endelig er det med vemod man læser Eskolas kapitel om Urberget i Finland. Eskola var jo banebrydende for den moderne tolkning af Fennoskandias Urberg, og denne afhandling må være noget af det sidste, han skrev før sin død i 1964. *Kaj Hansen.*

K. Rankama (ed.): The Quaternary. Vol. 1. (The Geologic Systems). Interscience Publishers, John Wiley, New York, London, Sydney 1965. 300 s., 85 fig. 17,5 x 26 cm. 113 sh.

Bogen indeholder en gennemgang af kvartærformationen i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Da dette emne er udmærket behandlet i de nyeste udgaver af Norges Geologi fra 1963 og 1960 og i Sveriges Geologi fra 1957, medens den til geologkongressen i 1960 planlagte Danmarks Geologi stadig ikke er udkommet, så man må helt tilbage til Oversigt over Danmarks Geologi fra 1928, samler interessen sig om Sigurd Hansens afsnit om Danmarks Kvartær.

Som man kunne vente, er det en i alle måder grundig og sober fremstilling, der her foreligger. Omfanget 91 sider er omtrent det samme som i Danmarks Geologi fra 1928, men både dispositionen og i mange tilfælde også fremstillingen er klarere og lettere læselig. Det gælder især de fire første kapitler om kvartærformationens underlag, de kvartære sediment, forvitring og de jordbundsdannende processer, men også afsnittet om afsmeltningen har fået en strammere og klar fremstilling, selv om man på visse punkter kan være uenig med forfatteren. Milthers strøede som bekendt med rund hånd israndslinier ud over Danmark, af hvilke størstedelen er mere end tvivlsomme. Sigurd Hansen har ganske vist i teksten reduceret dem til det sandsynlige, men man kunne ønske, at dette også var sket på de to kort fig. 9 og 10.

Det ville være i høj grad påkrævet, om denne fremstilling af Danmarks Kvartær kom i en dansk udgave enten som et led i den stadig under udarbejdelse værende Danmarks Geologi, eller som en selvstændig publikation. *Kaj Hansen.*

F. J. H. Mackereth: Some Chemical Observations on Post-Glacial Lake Sediments. Philosophical Transactions of The Royal Society of London, Ser. B, No. 765, 1966. 49 s., 26 fig. 23,5 x 30 cm. 18 sh.

Forfatteren søger her at belyse den virkning, erosionen i de tre søer Esthwaite, Windermere og Ennerdales afstrømningsområde har på bundaflejringerens indhold af organisk substans, alkalier, calcium, jern, mangan og fosfor. *Kaj Hansen.*

A. Forster: Der kristalline Sockel im östlichen Nordrhodesien und sein Verband mit anderen Baueinheiten Zentral- und Ostafrikas. Geotektonische Forschungen, herausg. von H. Stille und Fr. Lotze, Heft 20. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1965. 115 s., 48 fig. i teksten og på 6 tavler, 5 tabeller, 3 diagrammer og 2 bilag. 16,5 x 25 cm. 34 DM.

N. Rhodesias grundfjeld omfatter både Arkaikum, Algangium og Eokambrian og indeholder rødderne og tre metamorfoserede bjergkæder. De økonomisk vigtige kobbermalme findes i de svagt foldede eokambriske Katanga metasedimenter. *Kaj Hansen.*

A. Tollmann: Die alpidischen Gebirgsbildungs-Phasen in den Ostalpen und Westkarpaten. Geotektonische Forschungen, herausg. von H. Stille und Fr. Lotze, Heft 21. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1966. 156 s., 20 fig. i teksten og på 3 bilag. 16,5 x 25 cm. 42 DM.

Bogen giver en yderligere findeling i Østalpernes opfoldning og de dermed fremkomne overskydningsdækkers alder. *Kaj Hansen.*

J. Svoboda et al. (eds.): Regional Geology of Czechoslovakia. Part I. The Bohemian Massif. Udg. af Geological Survey of Czechoslovakia, Prague. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1966. 668 s., 120 fig., 22 udfoldelige kort og profiler, 100 fotografiske tavler. 17,5 x 25 cm. 70 DM.

Dette kæmpeværk, der formodentlig er udkommet på engelsk i anledning af den forestående internationale Geologkongres i Prag i 1968, må hilses i høj grad velkommen, idet det meste af den nyere tjekkiske geologiske litteratur er udkommet på det lokale sprog. Det er en meget bred, men også overordentlig instruktiv og klar fremstilling af Bøhmens geologi, som vil være en god hjælp for alle, der planlægger at rejse i Bøhmen og er interesseret i naturforholdene der. *Kaj Hansen.*

Horst Braun: Zur Entstehung der marin-sedimentären Eisenerze.

Clausthaler Hefte zur Lagerstättenkunde und Geochemie der mineralischen Rohstoffe, Heft 2, Berlin 1964. Gebrüder Borntraeger, Berlin-Nikolassee. 133 s., 24 tekstfig., 36 fig. på 12 tavler, 25 tabeller. 17 x 24,5 cm. 80 DM.

Bogens vigtigste afsnit er kapitlet om de marin-sedimentære jernmalms genese og diagenese. Her får man en meget overskuelig oversigt over de fysisk-kemiske forhold, der betinger udfældning af jern, både som hydroxyd og som silikatmalme. *Kaj Hansen.*

C. O. Hines, J. Paghis, T. R. Hartz & J. A. Fejer (eds.): Physics of the Earth's Upper Atmosphere. Prentice-Hall 1966. 424 s., talr. ill. 15 x 23 cm. 112 sh.

Den store fornyelse af kundskaberne om de øvre dele af atmosfæren har medført et behov for en samlet fremstilling af denne nye viden. Dette behov søges dækket i værkets 16 kapitler, der indleder med en beskrivelse af atmosfærens enkelte lag; dernæst følger afsnit om lufthavets bevægelser, strålingsforhold, nordlys og de magnetiske storme. *Kr. M. Jensen.*

John F. Griffiths: Applied Climatology, An Introduction. Oxford University Press, London 1966. 118 s., 46 fig. 19 x 25 cm. 30 sh.

Bogen giver først en introduktion til meteorologiske instrumenter, klimaelementerne, regionale forskelligheder i klimaet, klimaets indvirkning på jordbund og vegetation – en indledning, der næppe bringer noget nyt, selv om den fylder halvdelen af værket. De mange emner forhindrer en dyberegående behandling af stoffet, og denne anke kan man også fremsætte over for resten af bogen, selv om der her er berørt mange interessante problemer i forbindelse med klimaets indflydelse på landbrug, skovbrug, husbygning, industri m. m.

Der er ingen tvivl om forfatterens store indsigt i disse emner, men selve bogens opbygning med et utal af kapitler medfører gentagelser, og teksten ville vinde meget, hvis de mange almindeligheder havde været udeladt.

Kr. M. Jensen.

C. G. Johnson & L. P. Smith (eds.): The Biological Significance of Climatic Changes in Britain. Academic Press, London 1965. 221 s., ill. 16 x 23,5 cm. 42 sh.

Denne samling af forelæsninger fra et symposium i London i 1964 indledes med H. H. Lambs oversigt over sandsynlighedsbeviser for ændringer i det britiske klima gennem de sidste tusinde år. Lamb har fra historiske kilder fremdraget beretninger om fugtige og tørre år, kolde og varme vintre etc. samt om ændringer i skovgrænser og om forekomster af vinmarker i England i årene 1000–1300.

De følgende artikler er mere specielle og beskæftiger sig med dyrs og planters afspejling af klimaændringer gennem et varierende udbredelsesmønster. Endelig afsluttes med nogle meget aktuelle og interessante bidrag om gartneriers gunstigste placering i terrænet under hensyntagen til klimaet, om forskellige husdyrs evne til at modstå kulde og om fodergræssers tilpasning til forskellige klimater i Europa.

Kr. M. Jensen.

W. R. Derrick Sewell (ed.): Human Dimensions of Weather Modification. Research Paper No. 105, Dept. of Geography, The University of Chicago. 1966. 423 s., 33 fig., 33 tabeller. 15 x 23 cm. 4 \$.

En samling artikler til et symposium over de økonomiske og sociale aspekter i forbindelse med menneskets påvirkning af vejrforholdene. Den praktiske udnyttelse af meteorologien er gået ind i en afgørende fase gennem de sidste tyve år, hvor medicinmanden er blevet erstattet af målbevidst forskning og forsøgsarbejde. Man er således nået frem til økonomisk anvendelige metoder, når vejrforholdene lægger op til et grænsetilfælde, hvor ændringer kan fremkaldes ved de relativt svage indgreb, teknikken er i stand til at foretage i luften. Nedbørsmængder kan forøges med 10–15 % under gunstige omstændigheder, haglbyger kan forhindres ved en podning med kondensationskerner i de lag, hvor haglene ellers vokser sig store, og i de tropiske storme forsøger man at aflure udviklingsmekanismen (energiforsyningen) for at gribe ind forud for de intensive stadier. En rød tråd gennem alle bidragene er den forsigtighed, hvormed forfatterne udtaler sig, men de kaster lys over mange problemer

ved vejrændringer, helt frem til de juridiske – hvad der føles som et plus for landmanden ved tiltagende nedbør kan samtidig ødelægge mulighederne for det nærliggende turistcenter o.s.v., og hvem har så erstatningspligten?

Grundlaget for hele diskussionen om at lave om på vejret lider af en udbredt mangel på oplysninger om dette vejrs reelle indflydelse på samfundets enkelte funktioner, og uden en sådan vurdering kan indgrebene let blive skud i blinde set fra et nationaløkonomisk synspunkt.

Kr. M. Jensen.

M. N. Hill (ed.): A Discussion Concerning the Floor of the Northwest Indian Ocean. Philosophical Transactions of the Royal Society of London, Ser. A. Mathem. and Phys. Sciences, No. 1099, Vol. 259, 1966. S. 133–298, talr. ill. 23,5 x 30 cm. 66 sh.

Bogen indeholder 12 bidrag til belysning af de geologiske forhold i det Nordvestindiske Ocean. En bedømmelse af arbejdet ligger uden for nærværende anmelders kompetence, men det er rimeligt at gøre opmærksom på, at bogen bl. a. indeholder vigtigt nyt i den standende diskussion om kontinentalforskydningsteorien (jfr. Wegener) baseret på nye opmålinger og desuden materiale, der støtter antagelsen af eustatiske bevægelser.

Sofus Christiansen.

The American Geographical Society: Antarctic Maps and Surveys 1900-1964. (Antarctic Map Folio Series, Folio 3) Tekst: George D. Whitmore. New York 1965. 11 pl., 4 s. tekst. 28,5 x 44 cm. 5 \$.

Det her foreliggende hefte af „Antarctic Map Folio Series“ slutter sig nær til de foregående hefter og er af samme gode typografiske kvalitet. Det rummer 11 kort samt en række oversigter over de hidtil publicerede topografiske kort over Antarktis, ligesom der her gives besked om, hvilke områder der er luftfotograferet med angivelse af både flyvehøjde, kamearaets brændvidde og hvilken organisation, der har udført fotograferingen.

Man får her en hurtig oversigt over, hvor langt kortlægningen og luftfotograferingen er nået, selv om det stort set stadig kun er kystlandet, landet inden for Ross Havet, Den Antarktiske Halvø og Dronning Maud Land, der er kortlagt i mere detaljeret målestok. Værket er først og fremmest ment som et referenceværk for alle, der arbejder i Antarktis og skal finde ferm til kortmateriale over deres områder. *Børge Fristrup.*

R. St. J. Macdonald (ed.): The Arctic Frontier. University of Toronto Press, 1966. 311 s., ill. 16 x 23,5 cm. 7,50 \$.

Medens udforskning og undersøgelser i Antarktis koordineres og ledes af en international organisation, S.C.A.R., er udvekslingen af informationer om de arktiske områder meget sparsomme.

En relativt stor del af det arktiske og subarktiske område hører under Canada. Da disse egne er blandt de dårligst udforskede, er det vigtigt for Canada at få dem og deres problemer belyst. Det er områder, som traditionelt er ubeboede; men her – som i den øvrige del af Arktis – sker der for tiden en ekspansion, og minedrift og militære anlæg etableres i

tidligere ødemark. Canada kan ikke længere vente på erfaringer og viden ude fra, men på den anden side mangler man såvel uddannet mandskab som kapital; det er således typisk, at hovedparten af mandskabet på de afsidesliggende vejstationer ikke er opvokset i det nordlige Canada, men tværtimod under helt andre himmelstrøg, ofte i Europa, og gennem læsning er blevet fascineret af det arktiske miljø.

Denne bog er et led i en kampagne for at skabe den fornødne forståelse for, at canadierne selv må gøre en stor og aktiv indsats i åbningen af de nordlige distrikter. Bogen belyser i en række artikler udviklingen i de arktiske provinser såvel i Canada som andre steder (især i Sovjetunionen), og selv om man ikke altid kan være enig med forfatterne i deres konklusioner, er det spændende læsning, der belyser mange – også geografiske – synspunkter og stimulerer til aktiv indsats i arktisk forskning. Det er en bog, man ikke kommer uden om, hvis man interesserer sig for disse områder.

Borge Fristrup.

Jarvis B. Hadley (ed.): *Geology and Paleontology of the Antarctic.*

(Vol. 6, Antarctic Research Series). American Geophysical Union, Publication No. 1299, 1965. 280 s., ill. + 18 fototavler og 4 kortbilag. 21 x 27 cm. 14 \$.

Denne bog er af samme høje videnskabelige og typografiske standard som Antarctic Research seriens hidtidige bind. I 19 afhandlinger behandles en række af de geologiske og palæontologiske resultater fra de senere års talrige ekspeditioner.

Af særlig interesse for geografer må bl. a. nævnes en fortrinlig oversigt over Sydpolarlandets grundfjeldsgeologi af John J. Anderson, som inddrager de nyeste amerikanske resultater fra Vestantarktis; resultater som for en stor del er opnået på de af forfatteren ledede ekspeditioner til Ellsworth Mountains. Anderson støtter den nu almindeligt anerkendte teori om, at Vestantarktis oprindeligt har været opdelt i flere bjergmassiver adskilt af sunde, og at den nuværende indlandsis i Vestantarktis er opstået ved sammensmeltning af to iskapper, den ene fra omkring Executive Committee Range og den anden dannet mellem Horlick og Sentinel bjergkæderne. Efterhånden som ismasserne voksede og bredte sig ud til den omliggende shelfis, blev isen tyk nok til at udfylde de mellemliggende dybe sænkninger og har sluttelig dannet én eneste sammenhængende iskappe.

Men også i de andre afhandlinger er der meget for geograferne at hente. Det kan således nævnes, at glaciologen Richard L. Cameron har haft lejlighed til at undersøge den submarine sænkning foran Vanderfor Glacier nær Wilkes Station; ud fra tværprofilet kommer han til den slutning, at man her, geomorfologisk set, har at gøre med en fjord, der som et subglaciale dalstrøg fortsættes ind under isen. Foran bræfronten træffes havdybder på 2287 m (mere end 800 m dybere, end man har fundet i Nordvestfjorden i Grønland, der jo ellers normalt betegnes som verdens dybeste fjord). Under isen ligger bunden endda på sine steder i dette mægtige subglaciale dalstrøg helt nede i en dybde af 2310 m under havoverfladen.

Et ledsagende kort i stereografisk projektion og i målestokken 1:5 mill. på 71° sydlig bredde rummer et væld af oplysninger, idet stationer og

ekspeditioncentre, istykkelser og det subglaciale relief er indtegnet. Det er en kraftig manifestation af, hvad der er opnået i de senere år i Antarktis, og er vel nok det mest instruktive Antarktiskort, anmelderen har haft i hænde.

Børge Fristrup.

P. Woldstedt: Das Eiszeitalter. Grundlinien einer Geologie des Quartärs.

Dritter Band: Afrika, Asien, Australien und Amerika im Eiszeitalter. Zweite völlig neu bearb. Aufl. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1965. 328 s., 97 fig., 18 tabeller. 16 x 24,5 cm. 58 DM.

Med det foreliggende bind er Paul Woldstedts store værk om istiden bragt til afslutning. Bindet behandler isens udbredelse og de kvartære klimasvingninger i de ikke-europæiske områder, idet dog bl. a. hele Middelhavsområdet som sådant er behandlet i et tidligere bind.

Bogen er præget af den samme solide gennemgang som værkets første bind, og i tilgift får man et afsnit med ajourførte oplysninger vedrørende områder, som er behandlet tidligere. Det mærkes dog tydeligt, at den moderne, geofysisk prægede glaciale morfologi og klimatologi kun i meget ringe omfang har vundet indpas i Tyskland. Til gengæld får man her en grundig gennemgang af den foreliggende litteratur om de områder, som ellers er dårligt kendt af kvartærgeologerne. Hvor anmelderen har haft specielt lokalkendskab, må man også komplimentere forfatterens evne til at finde frem til de essentielle detaljer. Det er en bog, som tit vil blive anvendt af den arbejdende geomorfolog.

Børge Fristrup.

Horst Andreae: Neue hydrometrische Verfahren. 3. Aufl. VEB Deutscher

Verlag der Wissenschaften, Berlin 1963. 187 s., 59 fig. 17 x 23,5 cm. 34 DM.

Bogen er en 3. udvidet udgave af de tidligere udkomne „Grundwassermessungen“ (1959) og „Hydrometrische Verfahren“ (1961), og mens denne anmeldelse skrives er en 4. udgave udkommet.

„Neue hydrometrische Verfahren“ giver en ajourføring af udviklingen af måleapparatur og målemetoder, der finder anvendelse i hydrologien, i særdeleshed inden for grundvandsforskningen.

I apparatanvendelse lægges der stor vægt på fuldautomatiske fjernregistreringsanlæg både til grundvandsmålinger (niveauændringer, temperatur og bevægelse) og til infiltrations-, afstrømnings- og nedbørs-målinger. Forskelligt manuelt betjent boreudstyr i en praktisk udformning til grundvandsboringer er også omtalt.

Eftersom der fra alle vandforbrugerens side stadig stilles større og større krav til vandkvantitet og vandkvalitet, må det vel også være berettiget, hvis man skal opnå en effektiv kontrol med brugen af vand og en planlægning af den fremtidige udnyttelse af vandressourcerne, at der benyttes højt udviklede tekniske målemetoder i den hydrologiske forskning, selvom der hertil kræves store investeringer.

Soren Rasmussen.

Raphael G. Kazmann: Modern Hydrology. (Harper's Geoscience Series). Harper & Row, New York 1965. 301 s., ill. 16 x 24 cm. 79 sh.

Hensigten med denne bog er at oplyse om den hydrologiske forskning, dennes metodik og de praktiske anvendelsesmuligheder, der ligger heri.

Forfatteren er ingeniør af uddannelse, hvilket i nogen grad præger bogen.

I mindre, indledende afsnit gennemgås den hydrologiske cyklus og hydrologiens historiske udvikling; derefter følger kortfattede afsnit om nedbør og fordampning. De to følgende afsnit, der er bogens hovedafsnit, omhandler overfladevand og grundvand. Under overfladevand er hovedvægten lagt på vandet i vandløbene (illustreret ved belærende eksempler fra U.S. amerikanske floder). Vandføring, afstrømning og vandkvalitet er nogle af de spørgsmål, der behandles, og de hertil knyttede målemetoder anføres og diskuteres. Målemetodernes og målematerialernes værdi og anvendelighed i vandtekniske spørgsmål vedrørende flodkontrol, vandkraftanlæg, navigation, irrigation, afvanding, industri- og drikkevand drøftes derefter. – Afsnittet om grundvand er godt. Her gives en grundig beskrivelse af grundvandets og de vandførende lags fysiske egenskaber; der er grund til at fremhæve omtalen af grundvandsbevægelsen og de vandførende lags reservoir-effekt. Hele afsnittet er velillustreret med diagrammer og kort. – I bogens sidste afsnit, der omhandler de forskellige vandressourcer og disses fremtidige udvikling, lægges der op til en diskussion om det nødvendige i en effektiv kontrol og planlægning med hensyn til brug og udnyttelse af vand. – Alle afsnit er forsynet med fyldige litteraturhenvisninger.

Bogen lægger mange interessante synspunkter for dagen, og den giver mange gode oversigter f. eks. om de forskellige vandinteressers forbrug, deres krav til og behov for vand. Til forfatterens ros er også den letforståelige og anskuelige måde, hvorpå de vandtekniske problemer er behandlet.

Søren Rasmussen.

Roy D. Hockensmith (ed.): Water and Agriculture. Publ. No. 62 of the American Association for the Advancement of Science, Washington, D.C. 1960. Bailey Bros. & Swinfen, Ltd., London. 198 s., ill. 15 x 23 cm. 50 sh.

Nærværende publikations titel var hovedtemaet for et symposium afholdt i 1958 af American Association for the Advancement of Science, og det er dette symposiums vigtigste papers, der her foreligger i bogform.

Papersamlingen falder i fire afsnit. Første afsnit omhandler fremtidens vandbehov og -forbrug set ud fra landbrugsmæssige interesser. Andet afsnit beskæftiger sig med vandressourcerne, og i de to sidste afsnit behandles henholdsvis vandplanlægning og vandkontrol. Mange interessante forhold er her fremdraget, og især skal nævnes de forskellige kulturtekniske indgrebs betydning for, hvordan man i landbruget opnår den mest effektive udnyttelse af de vandmængder, der fra naturens side er til rådighed. Der er særlig grund til at nævne Herbert C. Storey's bidrag om „Increasing Water Yield by Forest Management“, hvori det ved mange eksempler og forsøg påvises, at skove og beplantninger har en gunstig indflydelse på vandbalancen specielt derved, at der i jordlagene under skovbunden udvikles en høj infiltrationskapacitet, hvorved tilgangen af vand til grundvandsreserverne øges betydeligt. I et andet bidrag drøftes spørgsmålet om kontrol med væksten og forekomsten af de forskellige former for vandplanter, så denne vegetations ugunstige indvirkning på bl. a. vandføring og fordampning helt eller delvis elimineres.

Søren Rasmussen.

K. J. Collins & D. D. Harris: A Regional Geography of Victoria.

Whitcombe & Tombs, Melbourne 1964. 168 s., 178 fig., 8 kort. 18,5 x 25 cm. 2,50 \$.

En lærebog i hjemstavnsgeografi i ordets bedste forstand, beregnet for secondary school og tilrettelagt efter følgende indlæringsstrin: observation – optegnelse – tolkning. Dette gennemføres for hver af de 10 regioner, Victoria er delt op i efter de administrative grænser, idet der dog gøres opmærksom på de uheldige sider ved en sådan inddeling. Til hvert afsnit stilles kortlæsningsopgaver og gode, afsluttende spørgsmål. Det fortrinlige illustrationsmateriale er en væsentlig del af fremstillingen med såvel kortudsnit som fotografier, bl. a. mange luftbilleder. Billederne er ofte anbragt i serier, der belyser en proces eller en landskabsudvikling.

Det kunne se ud til, at faget geografi kan disponere over mere tid enten på timeplanen eller i hjemmearbejdet i Australien end her, men hvor der er anledning til friere studier på seminarier og gymnasier, giver bogen et glimrende materiale.

Ruth Helkiær Jensen.

Basil Davidson: Africa. History of a Continent.

Weidenfeld and Nicolson, London 1966. 320 s., 42 ill. i farve og 240 i sort/hvid, tegninger og kort. 24 x 31 cm. 6 gns.

Basil Davidson er ikke ukendt i de kredse, der interesserer sig for Afrika, og adskillige bøger om denne verdensdels historie er kommet fra hans hånd. Nu har han i samarbejde med den tjekkiske fotograf Werner Forman udgivet et pragtværk om Afrika. Det er dog de helt fremragende billeder, som først fængsler en ved gennemsyn af bogen. Her er med kunstnerisk og teknisk dygtighed vist mennesker, kunstværker og bygninger, der fortæller om Afrikas særprægede kulturformer; det er både skønhed og groteskhed, blidhed og barbarisme, der kommer til udtryk i dette væld af fotografier og tegninger.

Gennem den saglige, men dog levende tekst følger man Afrikas historiske udvikling fra de ældste tider til frigørelsesepoken i dette årti. Der er lagt vægt på at vise, at Afrika før kolonitiden rummede mange centre med højkulturer ikke blot i Nordafrika, men også syd for Sahara. Det er en bog, der vil glæde gamle Afrika-entusiaster og hverve mange nye.

Merete Rentsch.

J. H. Paterson: North America. A Geography of Canada and the United States.

3. udg. Oxford University Press 1965. 470 s., 81 fig., 24 fot. 14,5 x 22 cm. 42 sh.

Den nu foreliggende 3. udg. af Patersons bog adskiller sig væsentligt (og positivt) fra 2. udg., der kom i 1962; visse tabeller kunne dog trænge til at blive ført ajour. Stort set viser teksten, at forfatteren har fulgt godt med i de store landbrugsmæssige og industrielle omvæltninger, der har fundet sted i Canada og USA, siden eftervirkningerne efter 2. verdenskrigs økonomi ebbede ud i løbet af første halvdel af 1950'erne. Det er således med stor tilfredsstillelse, man konstaterer, hvordan forfatterens store indsigt i det omhandlede emne kommer til udtryk i en ubesværet diskussion af de mange vitale spørgsmål, der gennem de senere år har optaget Amerikas økonomiske liv. Blandt de snart mange regionale tekstbøger om

Anglo-America ligger Patersons bog absolut i den bedste klasse, måske bl. a. fordi forfatteren ikke forfalder til petitesseer, men har bevaret overblikket og ikke været bange for at udelade en hel del elementært stof til fordel for mere aktualitetsprægede emner. For eksempel behandler et helt kapitel betingelserne for økonomisk udvikling. Forfatteren ser ikke blot tilbage, hvad så mange andre har gjort, men også fremad og forsøger at pege på de veje, som den kommende udvikling må følge, både inden for landbrug, industri og tertiære erhverv.

Viggo Hansen.

R. Gerard Ward: Land Use and Population in Fiji. A Geographical Study. Overseas Research Publication No. 9. Her Majesty's Stationary Office, London 1965. 308 s., talr. fig. + 4 foldekort uden for teksten. 16 x 25 cm. 55 sh.

I sit arbejde forsøger dr. Ward at analysere kolonien Fiji ud fra synspunktet: hvilke arealressourcer er til rådighed for den stærkt voksende befolkning? Efter indledningsvis at have behandlet de almene karakteristika for arealudnyttelse og for befolkningens fordelings- og vækstmønstre samt de vigtigste ejendomsretslige regler, præsenterer forfatteren en total analyse af Fiji's arealbenyttelse. Han skelner mellem arealer, der benyttes i kommercielle systemer (til sukkerrør, kokos, ris etc.) og dem, der er under landsbyøkonomi. Til slut følger en konkluderende oversigt over Fiji's landbrugsregioner.

Dr. Ward's bog har krav på mere interesse end den, der med almindelig rimelighed tilkommer Fiji med sine små 18.000 km² og godt 400.000 indbyggere. Den må ses som et forsøg på anvendelse af geografi i en aktuell planlægning i et U-land, byggende på anvendelse af ret moderne, geografiske metoder, som har tilladt arbejdet at blive udført på en overskuelig tid, arealet taget i betragtning.

Yderligere er det glædeligt at se, at ikke alene støtter engelske fonds arbejder af denne karakter, men den engelske U-landsadministration (Department of Technical Co-operation) opmuntrer også til deres publikation.

Sofus Christiansen.

Jack B. Bresler (ed.): Human Ecology. Collected Readings. Addison-Wesley Publishing Comp., New York, London m. m. 1966. 472 s., ill. 17 x 24 cm. 74 sh.

Dr. Bresler har udsendt 30 udvalgte artikler under titlen „Human Ecology“. Emnevalget afslører ham hurtigt som en biolog, der studerer lovmæssige forhold mellem den fysiske omverdens enkeltfaktorer og den specielle dyreart, vi tilhører. Det er overalt mere dyreartens adaptation eller mangel på samme, dr. Bresler har interesseret sig for, langt mere i hvert fald, end det er de mere komplekse sammenhænge som f. eks. mellem samfund og naturmiljø. Heri ligger samlingens styrke og svaghed: mens mange artikler giver oplysninger af stor interesse (om f. eks. diskussionen om Bergman's og Allen's love, radioaktivitetens sundhedsmæssige betydning, luftforurening etc.), må man konstatere, at man i Bresler's humane økologi ikke lægger større vægt på at placere mennesket i noget økosystem.

Sofus Christiansen.

Gabriele Schwarz: Allgemeine Siedlungsgeographie. 3. Auflage. Lehrbuch der Allgemeinen Geographie, Band VI. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1966. 751 s., 144 tekstfigurer. 17 x 24 cm. 54 DM

Den nu foreliggende 3. udgave af professor Schwarz' bebyggelsesgeografi, der skønt kun fra 1959 dog snart er en klassiker, er fuldstændigt omarbejdet og udvidet med næsten 150 nye tekst- og figursider, hvorved den for en tid er bragt op på højde med den hastigt voksende bebyggelsesgeografiske forskning. Forøgelsen gælder både den erkendelsesudvidelse, der i Mellem- og Nordeuropa er sket på landbrugsbebyggelsens område, og det væld af nye bidrag inden for bygeografien, der især er kommet fra den angelsaksiske verden. Tro mod tysk bebyggelsesgeografisk forsknings traditioner har forfatteren dog bevaret ligevægten mellem landbebyggelse og bybebyggelse i emnebehandlingen. Grokraften i bebyggelsesgeografien manifesterer sig bl. a. i en tilføjelse (siden 2. udgave 1961) på over 600 nye titler i værkets fortrinlige bibliografi, og det er faktisk beundringsværdigt, at forfatteren har formået at følge med i de senere års enorme udbud af bygeografiske publikationer og at fremdrage et relevant udvalg deraf. Allgemeine Siedlungsgeographie må stadig betragtes som den bedste og fyldigste håndbog i bebyggelsesgeografi, selv om det hist og her kan være nødvendigt at supplere den med mere metodiske værker.

Viggo Hansen.

Harold Carter: The Towns of Wales. A Study in Urban Geography. University of Wales Press, Cardiff 1965. 356 s. foruden 15 plancher og 101 tekstfigurer. 15 x 22 cm. 42 sh.

Som titlen angiver, indeholder Carters bog en undersøgelse af Wales' byer baseret på moderne bygeografiske måleteorier og deskriptionsteknik, hvorved den kommer til at afvinde betydelig mere interesse end en normal redegørelse, og det er vel første gang, man bliver præsenteret for en så systematisk anvendelse af bygeografisk teknik på et i fysisk og ressource-mæssigt henseende yderst inhomogent substrat som Wales.

I første store afsnit er temaet oprindelsen til Wales byer fra et historisk-geografisk synspunkt et meget vigtigt kapitel, der understreger, hvordan historiens forløb sætter sig varige spor i byernes udvikling og trivsel, og uden forståelse herfor og uden blik for kontinuiteten kan man ikke give nogen sand bygeografisk vurdering. Andet afsnit om byernes funktion er efter anmelderens mening det mest betydningsfulde. Heri undersøger Carter forholdet mellem by og opland og finder som forventet ved anvendelse af forskelligt gradede kriterier frem til et system af overordnede og underordnede funktionscentre, der fører til en opdeling i 5 rangklasser: hovedstad, større byer, regionalcentre, større lokalcentre og lokalcentre, og der kan næppe rejses indvendinger hverken mod princippet eller mod resultatet. Undersøgelsen godtgør ligeledes, at hvert af disse centre samtidig med hensyn til andre funktioner også er centre i alle lavere rangklasser. Men når undersøgelsen dernæst går videre til forholdet mellem bystørrelse og oplandsstørrelse, så svigter tilpasningen mellem teori og virkelighed, omend der synes at herske nogen overensstemmelse med hensyn til flertallet af regionale centre, og helt galt går det, hvis Christallers teori skal anvendes på nærmeste-nabo princippet,

med mindre man indskrænker undersøgelsen til de enkelte dalsystemer i Sydwaless' mine- og industriområde. Samme negative udfald får rank-size reglens anvendelse på Wales' byer med deres vidt forskellige oprindelse og funktion.

Mens bogens to første hovedafsnit rummer mange interessante eksempler på moderne byteoriens efterprøvning i den aktuelle situation, så beskæftiger tredje afsnit, der omhandler byernes morfologi, sig mere med den enkelte bys situation, som f. eks. arten og fordelingen af funktioner over byområdet. Den her af Carter valgte klassifikation efter normanniske borgbyer, walisiske byer, planlagte byer og industribyer falder vel naturligt i dette specielle tilfælde, men forfatteren indrømmer dog, at også andre klassifikationer kan anvendes, som f. eks. efter historisk oprindelse, efter befolkningsvækst, efter funktion eller efter indre differentiering. Anmelderen finder, at Carters bog om Wales' byer har interesse for en langt større kreds, end hovedtitlen antyder, og at den i mange henseender sætter tingene på deres rette plads og maner til forsigtighed med hensyn til den blinde accept af visse bygeografiske teoriers muligheder for tilpasning i det enkelte tilfælde. Carters bog må derfor betragtes som i flere henseender et værdifuldt bidrag til den bygeografiske litteratur.

Viggo Hansen.

Roland Brinkmann: Abriss der Geologie. Begründet durch E. Kayser. 9. umgearb. Aufl. II. Band. Historische Geologie. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1966. 345 s., 73 fig., 57 tekstavler. 16 x 24,5 cm. 46 DM.

Bogen har omtrent samme omfang som tidligere udgaver af Kaysers „Abriss“, men teksten er lagt noget mere paleogeografisk an. Dette er i nogen grad gået ud over gennemgangen af de enkelte områder, hvis stratigrafi og zonefossil nu kun kan findes i tabellerne. Vægten er i højere grad end tidligere lagt på Mellemeuropa, specielt Tyskland, og det danske område, der omtales som det dansk-polske stræde, samt Skandinavien får gennemgående en ringere behandling end i de tidligere udgaver.

Kaj Hansen.

Nicolas de Kun: The Mineral Resources of Africa. Elsevier Publishing Company, Amsterdam, London, New York 1965. XXVI/740 s., 136 fig., 172 tabeller. 20 x 29,5 cm. 120 Hfl.

En samlet fremstilling af udbredelsen af Afrikas mineralforekomster og en beskrivelse af mineralprovinsernes geologi må vække opmærksomhed og være af største værdi; det drejer sig jo om en verdensdel, hvor minedrift har spillet og spiller en dominerende økonomisk rolle. I det foreliggende storværk gives der en dybtgående redegørelse for det karakteristiske skifte mellem stærkt mineraliserede og mineralfattige zoner samt for mineral-kronologien, den tidsmæssige rækkefølge af de mineraldannende cykler.

Tyngdepunktet er lagt på den økonomiske geologi disponeret efter de enkelte råstoffers regionale forekomst, desuden behandles produktionsværdi og udbyttets geografiske regioner. Til mineraler regnes også vand og jordbund, dog med en ganske kortfattet omtale.

Ruth Helkiær Jensen.

Ove Arbo Hæg: Norges fossile flora. Universitetsforlaget, Oslo 1966. 95 s., 38 fig. 11,5 x 18 cm. 12 n.kr.

Denne lille bog er oprindeligt en artikel i det norske populærvidenskabelige „Naturen“ i 1936. Det er en let læselig og morsom gennemgang af de planteslægter, der findes i Norges fossilførende aflejringer.

Kaj Hansen.

J. Blüthgen: Allgemeine Klimageographie. Band II. 2. udg. W. de Gruyer & Co., Berlin 1966. 720 s., 189 fig., 98 tabeller, 4 løse kort. 17 x 25 cm. 65 DM.

Efter kun to års forløb kommer dette værk i en ny udgave med betydelige udvidelser (120 sider). Der er sket ændringer gennem hele bogen bl. a. med tilføjelse af en del tabeller og kort. Eksempelvis skal nævnes, at afsnittene om lokale vinde er udvidet, der er medtaget nogle nyere inddelinger af atmosfærens strømningsmønstre, og under klimatyper er der gjort mere ud af begreberne ariditet og humiditet. Revisionen har styrket bogen, og man går sjældent forgæves med et opslag efter nyere synspunkter. Dertil kommer, at bogen nu har en litteraturliste på små hundrede sider (se iøvrigt anm. i G. T. nr. 64:1).

Kr. M. Jensen.

Kurt Hueck: Die Wälder Südamerikas. Ökologie. Zusammensetzung und wirtschaftliche Bedeutung. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart 1966. 422 s., 253 bill. o. a. ill. 17 x 25 cm. 72 DM.

Det her foreliggende værk følger sig særdeles smukt til den række lodige arbejder, der fra tysk side foreligger om Sydamerikas geografi. Forfatteren har i 11 år efter sidste krig arbejdet for FAO i Sydamerika og har ved talrige rejser haft lejlighed til at gøre studier i marken. Beklageligvis afgik han i 1965 ved døden i Buenos Aires og har derfor ikke selv set sit værk udkomme.

„Die Wälder Südamerikas“ er ikke alene en bog om de sydamerikanske skoves geografi og økologi, det er desuden et stærkt erhvervsbetonet arbejde. Med særdeles gode botaniske kundskaber og med et skarpt blik for den geografiske problemstilling, ikke mindst med hensyn til de praktiske muligheder for skovens nyttiggørelse, har forfatteren givet et stærkt billede af de ikke udnyttede rigdomme, Sydamerika besidder i sine skove, mens han samtidig advarer skarpt mod rovdrift. Uden tvivl har han ret i sin påstand om, at udnyttelsen af disse skovreserver vil stige endog særdeles stærkt i den kommende tid, fordi mange tilgængelige skovreserver andetsteds er brugt op eller snart vil være det. Han maner derfor, sikkert forgæves, til mådehold med skovningen og til indførelse af et rationelt forstvæsen, inden det er for sent.

Bogen er meget udførlig, glemmer intet, og behandler problemerne i regional orden. Bedst belyst bliver de nordlige skove, som forfatteren kender bedst, og ikke mindst regnskoven analyseres grundigt. Forfatteren har fuld forståelse af, at spørgsmålet om skovenes tilgængelighed, om transportmulighederne, i virkeligheden de fleste steder er hovedproblemet for en udnyttelse af skovreserverne. Også Andes-bjergskovene, Chaco-området og de sydbrasilianske araukariaskove behandles i fremragende afsnit. Savanne- og steppeområder og andre skovløse regioner

behandles, omend i kort form, i bogen. Illustrationerne er dels gode fotos, dels hydrotermfigurer, profiler og morfologiske kortudsnit o.l. til belysning af teksten.

Ved sin grundighed og sine på én gang videnskabeligt og erhvervsmæssigt grundede konklusioner er bogen værdifuld for alle, der beskæftiger sig med Sydamerika.

Aage Aagesen.

Deutscher Geographentag Heidelberg. 4. bis 7. Juni 1963. Tagungsbericht und wissenschaftliche Abhandlungen. Herausg. von H. Schlenker und G. Sandner. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1965. 364 s., 50 fig., 32 kort og 12 tavler. 17,5 x 25 cm. Brosch. 48 DM.

En lødigt publikation, der foruden beretninger om møder og ekskursioner bringer en række aktuelle foredrag samt 5 bidrag til diskussionen om geografisens stilling i den højere skole, af hvilke især et indlæg fra en fagligt udenforstående industrileder har interessante synspunkter.

Foredragsemnerne er grupperet omkring Europa, aktuelle problemer i fysisk geografi, især inden for morfologi, samt enkelte ret specielle regionale emner uden for Europa, de fleste med referat af en efterfølgende diskussion. Det er ikke muligt at fremhæve enkeltbidrag, men om dem alle gælder det, at de bringer ny orientering, som kan være vanskelig at skaffe sig andre steder.

Ruth Helkiær Jensen.

E. W. Bovill (ed.): Missions to the Niger, II-IV. The Bornu Mission, 1822-25. Part 1-3. The Hakluyt Society, Second Series, No. CXXVIII-CXXX. Cambridge University Press 1965-66. XIV/XII/X s. (titelblade, indholdsfort. m.m.), 798 s. (fortløbende paginering gennem de tre bind), 33 plancher, 18 kort, desuden ill. i teksten. 14,5 x 22,5 cm. 6£ 10sh.

I en anmeldelse s. 96 i dette bind af G. T. er der gjort rede for Hakluyt Society's plan med denne serie. De tre bind er en ny udgave af beretningen om den ekspedition, major Dixon Denham, marinekaptajn Hugh Clapperton og dr. Walter Oudney m. fl. i 1822-24 foretog fra Tripolis gennem Sahara til egne, der nu hovedsagelig udgør det nordligste Nigeria, for den engelske regering. Denham udforskede især egnene øst og syd for Chad Søen, mens Clapperton og Oudney rejste mod vest over Kano til Sokoto. Oudney døde på rejsen.

Allerede i 1826 udkom 2. udg. af „Narrative of Travels and Discoveries in Northern and Central Africa in the Years 1822, 1823 and 1824“ ved de tre mænd. Udgave nr. 2 er lagt til grund for nærværende publikation, da den indeholder en del stof, som første udgave ikke har. Til gengæld er medtaget plancher fra første udgave, som er udeladt i anden.

Denne bog regnes blandt de mest velkrevne i den ældre rejselitteratur om Afrika. Men allerede samtidige kritikere ankede over, at mange oplysende detaljer måtte være udeladt for at gøre fremstillingen let læselig. Udgifveren meddeler, at der i arkiver i London findes over 500 dokumenter, som yderligere belyser ekspeditionen, og han har øst af disse kilder i sin indledning, sine noter og andre tilføjelser. Derigennem oplyses man også om de stridigheder, der har været mellem ekspeditionens deltagere, og som desværre også har sat sig spor i rejsberetningen. F. eks. har Denham, som så skævt til andres fortjenester, efter Oudney's død „pillet ube-

føjet" (unwarranted tampering) ved dennes beretning om en ekskursion til egnene vest for Murzuk. Instruktive er udgiverens afsnit om „Itineraries“, hvori han kommer ind på de vanskeligheder, man møder ved identificering af stednavne i ældre rejseberetninger.

Man står da her overfor et udgiverarbejde, der både kan have mere generel betydning og være til stor nytte for enhver, der beskæftiger sig med de berejste egnes geografi og historie.

C. G. Feilberg.

William A. Shack: The Gurage. A People of the Ensete Culture. Publ. for the International African Institute, Oxford University Press 1966. XIII/222 s., 16 fig. og 4 kort i streghèche i teksten, 6 billedplancher. Index. 14,5 x 22,5 cm. 50sh.

Gurage (Guraghe) er et lille folk (ca. 350.000), der bor på den sydvestlige del af det æthiopiske plateau. Forf., der nu er ansat ved Chicago's universitet, har virket som „assistant professor“ ved universitetet i Addis Ababa og som sådan haft lejlighed til at aflægge gentagne besøg hos det folk, han skildrer. Blandt de etnografer, der har påvirket ham stærkest, er Raymond Firth, og resultatet er blevet en særdeles læseværdig oversigt over Gurage's kultur.

Gurage's sprog er semitisk, men elementer fra flere af de folk, som færdes på det æthiopiske plateau, må være gået op i dem, bl. a. fra Sidama, der anses for hamiter. Ved hjælp af abessinske krøniker kan man føre Gurage's historie tilbage til 14. årh. Af stor interesse for geografer er bogens kap. III, som skildrer Gurage's agerbrug og deres markeder struktur. Gurage er fastboende agerdyrkere. Adskillige af de kendte afrikanske kulturplanter dyrkes, men basis for ernæringen og en del af den materielle kultur er den „falske banan“, Ensete edulis (tidl. Musa ensete), som ikke bærer spiselige frugter. Plantens yderbark fjernes. Rødderne, bladstilkene og inderbarken tjener til føde. De grattes og æltes til en dejg, som bages til brød. Den tørrede yderbark kan bruges som isoleringsmateriale i hustagene og til brændsel. Resterende grove fibre anvendes også. Bladene kan bruges til indpakning og til andre formål. Ved markarbejdet til dyrkning af ensete bruger man gravestok. Der holdes kvæg, og man gøder.

Bogens følgende kapitler gennemgår de sociale, politiske og religiøse forhold. Indtil Kejser Menelik 1889 erobrede Gurage's land, fandtes der ikke nogen central politisk magt hos dem. I landsbyernes sociale organisation spillede slægten med nedarvning i mandslinien en fremtrædende rolle. Den gamle folkereigion lever videre ved siden af kristendom og islam, og tolerancen er stor, idet det sociale samkvem ved religiøse fester betyder mere for Gurage end de religiøse ritualer.

Et kort slutningskapitel søger at forklare, hvorledes Gurage's økonomiske og sociale kultur har kunnet bevares forholdsvis upåvirket indtil nu. En af årsagerne er den, at en urbanisering af den art, der forekommer i andre afrikanske lande, ikke har nået dem. Selv Addis Ababa er kun en stor markedsby, ikke væsentlig forskellig fra andre store markedsbyer i Æthiopia. Det, der vil kunne undergrave stabiliteten i Gurage's kulturelle system, er den stadig stigende befolkningstæthed og den dermed følgende jordhunger.

C. G. Feilberg.

John Kirtland Wright: Human Nature in Geography. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1966. 361 s., ill. 16 x 24 cm. 10 §.

Bogen er en samling af 14 artikler og forelæsninger skrevet gennem et langt liv af en af amerikansk geografis grand old men.

Geografiens historie er John K. Wrights felt. Den samlende ide i den her foreliggende bog er, at den menneskelige natur indvirker på geografien, som den til enhver tid dyrkes, og at geografien således kommer til at afspejle civilisationens historie. Forfatteren bevæger sig gennem et spektrum af emner. Som eksempler kan nævnes: om betydningen af fantasi for geografien, spørgsmålet om hvad der er specielt amerikansk ved amerikansk geografi, om subjektivitet ved kortfremstilling.

Man kan sige, at bogen er noget speciel, ikke mindst da det især er fra amerikansk geografis historie, at den trækker sine eksempler. Men for den, som har tid til at læse noget også for sin fornøjelses skyld, er det en vidunderlig bog, fuld af humor, fuld af sjove inspirerende ideer, fuld af viden og indsigt.

Lisbet de Castro Lopo.

John Buettner-Janusch: Origins of Man. Physical Anthropology.

John Wiley & Sons, New York, London, Sydney, 1966. XXVIII/674 s., 94 tabeller i teksten, ca. 150 fig., diagrammer, kort og billeder. Index. 16,5 x 24,5 cm. 72 sh.

Forf. er knyttet til departementerne for anatomi og zoologi ved Duke University (North Carolina). Han har også arbejdet i videnskabelige institutioner i Øst-Afrika og på Madagascar. Bogen er et resultat af hans universitetsundervisning i antropologi. Den søger at belyse alle de emner og forhold, der berører menneskets udvikling, fra biologisk og zoologisk side.

Bogen falder i to omtrent lige store dele. I første del diskuteres almindelige problemer vedrørende udvikling og systematik, og de fossile og nulevende arter af halvaber, aber og mennesker gennemgås. Af fossile mennesker kendes jo sædvanlig kun knoglerne, men studiet af f. eks. blodgrupper hos andre primater kan kaste lys over disses udvikling hos mennesket. Anden del indfører i en række emner fra primaternes, især homo sapiens' biologi: Klimaets indflydelse på hud, hår og øjne; menneskets genetik; blodgruppesystemerne og deres afhængighed af den naturlige selektion; hæmoglobins forhold; biokemiske variationer i blodserum. Et kort, men interessant kapitel sætter menneskets kultur i relief. Også menneskeracerne betragtes ud fra biologiske synspunkter.

Af særlig betydning for geografer kan beskrivelsen af forholdene ved visse sygdommes udbredelse være. Som eksempel kan nævnes den parallelle udbredelse af G6PD (glukose-6-fosfat dehydrogenase)-mangel og falciparum malaria. Sammenhængen synes at være den, at hos personer, der lider af mangel på det nævnte stof i de røde blodlegemer, underernæres plasmodiekimene og går til grunde. De pågældende bliver immune overfor den nævnte meget ondartede form for malaria og får større chance for at overleve i de områder, hvor den hersker.

Forf. er helt indstillet på ikke at give færdige, forenkledte og derfor ofte letkøbte resultater. Han vil påvise, hvor problemerne ligger, og hvilke

veje forskningen må gå i sine forsøg på at løse dem. Den store bog kan efter anmelderens skøn anbefales som en fortrinlig og up to date indførelse i de problemer, den behandler.

C. G. Feilberg.

Preston E. James: A Geography of Man. 3. ed. Blaisdell Publishing Company, Waltham, Mass., Toronto, London 1966. 581 s., talr. kort og ill. 16,5 x 23,5 cm.

I indledningen som i titlen slås det fast, at bogen skal handle om mennesket og især det stigende befolkningspres på landområderne. Det gøres på traditionel vis ved først at give den naturgeografiske baggrund og hovedtræk af erhvervskulturens udvikling. Man må dog anerkende forfatterens evne til at udtrykke selv meget kendte ting på en fornyende måde med blik for de store sammenhænge.

Hovedafsnittet om Jordens 9 kategorier af geografiske regioner er set under synsvinklen landets ressourcer i relation til folkemængden og disponeret historisk ved en inddeling i perioder karakteriseret ved et bestemt kulturmønster, f. eks. under Arabien 3 afsnit: den tidlige kultur, den muhammedanske ekspansion og olieperioden. Dette historisk-regional-geografiske synspunkt gør bogen til en værdifuld håndbog i geografi-undervisningen. Som tillæg bringes elementære afsnit af den almindelige geografi.

Ruth Helkiær Jensen.

Poul Chr. Matthiessen: Befolkningens vækst, årsager og konsekvenser. Berlinske Leksikon Bibliotek, København 1965. 123 s., diagrammer og tabeller. 11 x 19 cm. 10 kr.

Demografi er ligesom økonomi og sociologi blevet stedse vigtigere støttefag for kulturgeografen. Med Poul Chr. Matthiessens bog foreligger nu på dansk en elementær indføring i de demografiske grundbegreber. Fagterminologien præsenteres klart og koncist, og den demografiske arbejdsproces gengives trin for trin.

Hovedtemaet er udviklingen i befolkningsmængden i det 19. og 20. århundrede. Kilderne til vor viden om de demografiske komponenter, fødsler, dødsfald, vandringer og indgåede ægteskaber vurderes, og forandringerne i befolkningsmængden forklares ved samspillet mellem disse komponenter. Et afsnit om befolkningsprognoser afslutter dette hovedafsnit.

De sidste kapitler er viet det globale befolkningsproblem vi står overfor: befolkningsekspllosionen i U-landene. Poul Chr. Matthiessen understreger forskellen mellem den historiske befolkningsudvikling i vor del af verden og den fuldstændig nye demografiske situation i U-landene, hvor der uden forudgående sociale og økonomiske ændringer er sket et voldsomt fald i dødeligheden og ingen tilsvarende nedgang i fødselstallet.

Det ville være helt naturligt at anvende denne lille fortræffelige bog ved specialundervisningen i 3 g. Som supplement kan man evt. anvende Hannes Hyrenius, Flerspråkig Demografisk Ordbok, Svensk volym, Almqvist og Wiksell, Göteborg 1964.

Per Kongstad.

Michael Chisholm: Geography and Economics. G. Bell & Sons Ltd., London 1966. (Bell's Advanced Economic Geographies). 230 s., 8 fig., 33 tabeller. 14,5 x 22 cm. 30 sh.

Den traditionelle geografis ofte deterministiske natur hænger sammen med fagets naturvidenskabelige oprindelse. Blandt kulturgeografer føles nedarvede synsvinkler og metoder i stigende grad utilstrækkelige. Kulturgeografien er mere og mere blevet orienteret mod samfundsvidenskaberne; probabilistiske betragtninger har afløst deterministiske. Stærkest er denne udvikling løbet inden for den økonomiske geografi.

En lang række artikler i geografiske tidsskrifter har i de sidste 20 år teoretisk behandlet forholdet mellem geografi og økonomi. Nærværende bog er et forsøg på at etablere forbindelsen mellem de to fag i praksis. Den adskiller sig fra andre forsøg i lignende retning ved at dække emnet meget bredt og ved at være affattet i et også for ikke-indviede meget let tilgængeligt sprog.

Forfatteren er en engelsk geograf, som i sit videnskabelige arbejde ikke har været bange for at bevæge sig ind på tilgrænsende økonomiske græsgange. Han bekender sig til den opfattelse af geografien, som sætter sammenhængen mellem udbredelsesmønstre i focus. Lokalisering er et nøgleord, og en del af de omhandlede problemstillinger ligger i det økonomisk-geografisk-statistiske grænseterritorium, der siden begyndelsen af halvtredserne med Isard som bannerfører er blevet opdyrket under betegnelsen „Regional Science“.

Bogens hensigt er ikke at give geografer en generel indføring i økonomien. Den behandler økonomiske begreber, metoder og problemstillinger med særlig geografisk relevans og kan for så vidt – selv om den primært sigter på geografer – med udbytte læses af økonomer. Bogens force er, at den i god geografisk tradition illustrerer alle begreber og sammenhænge med eksempler.

I et fremragende indledningskapitel redegør forfatteren for, hvad geografi og økonomi har at byde hinanden. Den teoretiske økonomi opererer ofte i et dimensionsløst vacuum; transport betragtes kun som input, og transportomkostninger henregnes under produktionsomkostninger, idet lokalisering og afstand lades ude af betragtning. Et centralt begreb som „fuldkommen konkurrence“ forudsætter i virkeligheden en tid- og stedløs økonomi. Før 2. verdenskrig har kun outsiders blandt økonomer som von Thünen, Launhardt, Weber og Hotelling beskæftiget sig indgående med økonomiens regionale aspekter.

Geografien har på den anden side været alt for bundet af sammenhængen med naturvidenskaberne. Fænomenernes udbredelse sættes først og fremmest i relation til det naturlige miljø, mens økonomiske faktorer i virkeligheden ofte er mere afgørende. Markedsforhold er lige så betydningsfulde som klima og jordbund for Hevea-dyrkningen på Sumatra. Udbud og efterspørgsel må ses i sammenhæng; men mens produktionsgeografi er en traditionel disciplin, er geografer først for nylig begyndt at interessere sig for forbrugsgeografi. Denne interesse er vokset side om side med interessen for udviklingsproblemer, som geografien deler med økonomien, og som har bidraget til en tilnærmelse mellem de to fag.

I seks kapitler, hver efterfulgt af en udførlig litteraturliste, gennemgås

og eksemplificeres et stort antal økonomiske begreber som led i problemstillinger af geografisk tilsnit. Blandt de omhandlede emner kan nævnes „opportunity costs“, komparative fordele, elasticitet, „economies of scale“, „external economies“, multiplikatorer, „indivisibilities“, mobilitet, „terms of trade“, substitution og prisdifferentiering.

Et begreb som „opportunity costs“ er essentielt for forståelse af lokaliseringsproblemer. For valget af afgrøde på et bestemt stykke jord er ikke blot klimatologiske, pedologiske etc. faktorer af betydning, men også hvilke alternative anvendelser der kan komme på tale. Heraf „opportunity costs“: de forspildte muligheds omkostninger.

De øvrige begrebers geografiske implikationer er ikke mindre interessante. Faktorer som „scale economies“ og „external economies“ har været afgørende for urbaniseringen siden den industrielle revolution. Geografisk prisdifferentiering er en vigtig fejlkilde ved intranationale handelsgeografiske studier, idet den kan udslutte afstandsfaktorens betydning – en Hof koster det samme i København og i Thisted, selv om den på grund af transportomkostninger burde være dyrere i Thisted.

Forfatteren sørger omhyggeligt for at forklare alle økonomiske termer; undtagelsen, der bekræfter reglen, er „monopson“ (købermonopol), der uden forklaring anvendes på s. 151. En generel indvending kan rettes mod antallet af kort og diagrammer, som er alt for beskedent; flere illustrationer ville lette tilegnelsen og bøde på den lidt tørre fremstilling. Men som helhed må bogen siges at være et vellykket forsøg på at slå bro over den kløft, der endnu skiller nabadisciplinerne økonomi og geografi.
Steen Folke.

Geoffrey Parker: The Geography of Economics. A World Survey.

Longmans, London 1965. 244 s., 66 fig., 12 tabeller og 8 pl. 13 x 19,5 cm. 13 sh. 6 d.

En lærebogspræget indføring i erhvervsgeografi, der er lagt an på supplerende, ikke erstatning af undervisningen, og skrevet til college-brug. De valgte emner er behandlet kortfattet, men centralt, og de principper for fremstillingen, der omtales i indledningen, at bogen skal være relevant, selektiv og praktisk, er virkelig gennemført.

Der er gode ideer at hente i de vedføjede elevspørgsmål. De er ikke den sædvanlige repetition af kapitlet, men valgt og formet på en sådan måde, at de uddyber stoffet og samtidig forlanger og anviser forskellige former for tematisk afbildning.

Bogen kan ikke erstatte de større håndbøger, men vil være nyttig at eje for seminarie- og gymnasielærere.
Ruth Helkiær Jensen.

David J. M. Hooson: The Soviet Union. A Systematic Regional Geography 7. University of London Press, London 1966. 376 s., 67 fig., 31 pl. 14,5 x 22 cm. 32 sh. 6 d.

Bogen indeholder et indledende afsnit om USSR's historie, ressourcer og befolkning, et regionalt opbygget hovedafsnit med en økonomisk-geografisk beskrivelse efter tur af de to regioner, landet inddeles i, og et kort konkluderende kapitel.

Tre ting ved fremstillingen bør fremhæves: De regionale afsnit er alle bygget op over en standardlæst, så sammeligninger mellem regionernes befolkningsmæssige og økonomiske forhold er let. Dernæst er der overalt lagt vægt på at beskrive cirkulationsmønstrer i økonomien, udvekslingen af varer inden for og mellem regionerne fremfor produktionsmønstrer. Og endelig at forfatteren forsøger at give en sammenfattende vurdering af de geografiske strukturændringer, som urbaniseringen, nyopdyrkningen i Kasakhstan og udnyttelsen af de sibiriske industrielle ressourcer er ved at fremkalde.

Per Kongstad.

A. Tayyeb: Pakistan. A Political Geography. Oxford University Press London 1966. 250 s., 39 kortskitser. 19 x 25,5 cm. 55 sh.

Bogen omhandler Pakistans tilbliven og landets særegenhed, dets økonomiske og politiske situation indadtil, samt dets forhold til nabostater og til den øvrige verden.

Det første emne belyses gennem en historisk redegørelse. Forfatteren søger at vise, at den centrifugale tendens, som skabte Pakistan, mange gange tidligere har ført til en fraspaltning af de fjernere dele af riget fra den centrale magt i Forindien. Herefter redegøres for de politiske brydninger, som førte til løsrivelsen, og for den faktiske løsrivelsesproces. Pakistans grænser gennemgås i detalje, og grænsedragningens principper samt grænsernes værdi diskuteres. Der redegøres for Pakistans økonomiske situation og muligheder, og landets politiske stabilitet vurderes, idet såvel sociale som regionale splidsspørgsmål diskuteres. Endelig redegøres der for forholdet til nabolandene, således også for de forskellige uoverensstemmelser med India, og til slut behandles Pakistans internationale stilling.

Bortset fra et par direkte fejl i det historiske afsnit, og i det økonomiske, som er bedre behandlet andetsteds, er det en særdeles interessant bog. Fremstillingen synes at være objektiv, også af de mere emotionelt involverede emner, og det er interessant her at finde det pakistanske synspunkt fremsat vedrørende emner, hvor man ellers langt oftere støder på det indiske.

Lisbet de Castro Lopo.

Oskar Schmieder: Die alte Welt. Band I, Der Orient. Die Steppen und Wüsten der Nordhemisphäre mit ihren Randgebieten. Bibliothek Geographischer Handbücher, herausg. von Hermann Lautensach und Albert Kolb. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1965. 509 s., 121 tekstfig. og 64 fig. på 30 plancher. 17 x 24 cm. 98 DM.

Emnet for dette bind, der skal efterfølges af flere, er alle den gamle verdens steppe- og ørkenområder. Synsmåden er den udvikling af kulturlandskabet, der finder sted i et naturgeografisk givet miljø. Mens dette stadig er det samme, bliver samspillet med mennesket mere og mere kompliceret og tempoet for ændringerne hurtigere.

Efter en lang og højt læseværdig indledning følger en sammenfattende og ajourført geografisk fremstilling af storlandskaberne, de egentlige regioner og endelig de enkelte stater, disponeret på klassisk vis og ledsaget af oplysende kortskitser. Man føler sig velorienteret efter læsningen af

denne bog, der er et regionalgeografisk hovedværk, der dog har oversigtens karakter og ikke lægger vægt på den detaljerede fremstilling af f. eks. befolknings- og erhvervsforhold. Afsnit om tyskere i europæiske steppemråder er et mere specielt indslag, andre befolkningsgrupper er ikke behandlet tilsvarende.

Ruth Helkiær Jensen.

Chiao-min Hsieh: Taiwan – Ilha Formosa. A geography in perspective. London (Butterworths) 1965. 372 s., 69 ill. 16 x 25,5 cm. 82 sh 6 d.

Taiwan indtager på flere måder en interessant særstilling inden for den geografiske forskning. På et stærkt begrænset område, omtrent som 4/5 af Danmark, lever her omkring 12 mill. mennesker, hvilket er en fordobling siden 1940. Øens omskiftelige skæbne, fra dens oprindelige, isolerede kulturstade, over den hollandske kolonisation, den kinesiske landbruger-indvandring, det japanske herredomme, øens tilbagegivelse til Kina, og frem til den nutidige situation, hvor den udgør den sidste rest af det ikke-kommunistiske Kina, påkalder sig den største opmærksomhed. Også øens klima, der er tropisk i lavlandet, dens morfologiske og pedologiske forhold og dens erhvervsstruktur giver en mosaik af rigt varierede levebetingelser; og om alle disse problemer foreligger en endog meget fyldig geografisk litteratur.

Forfatteren, der har et velkendt navn i fagkredse, kalder sin bog „a geography in perspective“; og sandt er det, at den giver en fyldig og mangesidig fremstilling af hans ø. Bogen falder i tre dele. Første del giver en udførlig omtale af de fysiogeografiske forhold, herunder bl. a. landformer, klima, jordbund, hydrografi, mineralressourcer og en opdeling i naturlige geografiske regioner. Anden del omhandler den historiske baggrund og den udvikling, øen har gennemløbet. Tredje del analyserer kulturlandskabet, redegør for befolkningsgeografien, bebyggelsesgeografi og erhvervsgeografi. Bogen slutter med en god bibliografi og et index.

Teksten er i alt væsentligt opbygget efter US-amerikansk mønster og bærer tydeligt præg af forfatterens gode kendskab til engelsk og amerikansk metodik. At han tidligere har været universitetsprofessor i Peking, fortæller en hel del om hans baggrund. De mange ledsagende kort og tabeller supplerer på en udmærket måde teksten. Bogen vil være et såre centralt værk for enhver, der vil arbejde med Taiwan, uanset om han er geograf eller ikke.

Aage Aagesen.

Walter Christaller: Central Places in Southern Germany. Translated by Carlisle W. Baskin. Prentice-Hall, Inc., New Jersey 1966. 230 s., 6 fig., 5 kort. 16 x 23,5 cm. 80 sh.

Walter Christaller kom med sit arbejde: „Die Zentralen Orte in Süddeutschland“ til at stå som grundlægger af servicecenter teorien. Nu, 30 år efter udgivelsen, er Christallers egen udlægning af de lovmæssigheder, som er medbestemmende for servicecentrenes relative størrelse, funktionsindhold og indbyrdes placering, vel noget aflægs. Nyere forfattere har forlængst bragt teorien frem til et mindre mekanisk præget, mere nuanceret og frem for alt et mere dynamisk stadium.

Men for den, som vil grave i teoretisk geografis historie, er det trods alt fascinerende at konstatere Christallers vilje og evne til at se orden og

lovmæssighed i fordelingen af geografiske fænomener på et tidspunkt, da fagets udøvere i øvrigt var ved at drukne i en ideografisk case-behandling af økonomisk-geografiske objekter.

Originalværket har længe været uopdriveligt, og oversættelsen af det udfylder således et savn. *Per Kongstad.*

John C. Dewdney: A Geography of The Soviet Union. Pergamon Oxford Geographies. Pergamon Press, Oxford 1965. 154 s., 422 fig., 24 tabeller. 15×22 cm. 30 sh. (21 sh.).

Bogen er en regionalgeografisk beskrivelse i klassisk form, begyndende med relief, klima og jordbund og endende med befolkningsudviklingen. Den bringer intel væsentligt nyt i behandlingen af Sovjets geografi, det statistiske materiale er således kun ført frem til 1961.

Et lille kapitel om den økonomiske udvikling i USSR eliminerer lidt af den mangel på sammenhæng i fremstillingen, som anvendelsen af den klassiske regionalgeografiske katalogmetode så ofte demonstrerer.

Urbaniseringen og dens økonomiske, sociale og politiske baggrund og dens konsekvenser for fordelingen af mennesker, arbejdskraft og produktion er overordentlig stedmoderligt behandlet. *Per Kongstad.*

E. R. Ponder: The Physics of Ice. Pergamon Press, Oxford, London, Edinburgh, New York, Paris, Frankfurt 1965. 151 s., 31 fig. 13×19 cm. 17 sh. 6 d.

Titlen er for så vidt misvisende, som bogen kun omhandler de forskellige former for havis og ferskvandsis og ikke behandler gletcheris og andre terrestriske isformer. Bogen er skrevet af en fysiker for ingeniører og fysikere, og den er derfor meget teoretisk og matematisk i sin opbygning. Man får kun i ringe udstrækning besked om isens udbredelse, til gengæld er gennemgangen af isens krystalstruktur meget grundig og klar, og man får også en grundig indføring i isens mekaniske, krystallografiske, termale og elektriske egenskaber.

Bogen er ajourført, og en række klare diagrammer letter tilegnelsen af det ellers meget vanskeligt tilgængelige stof. Som indførelse i en gren af moderne glaciologi er bogen velegnet. *Borge Fristrup.*

Michael Llewellyn Smith: The Great Island. A Study of Crete. Longmans, London 1965. 181 s., 8 pl. 14,5×22,5 cm. 30 sh.

Med den stigende interesse for Grækenland som feriemål er antallet af rejsebøger om Grækenland naturligvis steget. Den her foreliggende bog om Kreta slutter sig i ordets bedste forstand til den lange række af engelske bøger, som i forvejen foreligger, med begejstrede skildringer af den græske øverden. Den behandler især øens historie, kunst og folkløse, og man får et sympatisk indtryk af såvel forfatter som emne.

Borge Fristrup,

Geografforeningen.

Møder i sæsonen 1965/66:

1. Ph. D. *George Benneh*: The role of agricultural geography in the economic development of Ghana. Mandag den 11. oktober 1965.
  2. Professor, fil. dr. *Karl Erik Bergsten*: Geografien i den nya svenska skolan. Torsdag den 21. oktober 1965.
  3. Magister *Jens S. Fabricius*: Isrecognosceringer og isobservationer ved Grønland. Mandag den 15. november 1965.
  4. Magister *Henrik Jeppesen*: Om tilstandene i de danske etableringer i Guinea. Nogle nye fund af vidnesbyrd om tidligere dansk plantagevirksomhed. Mandag den 13. december 1965.
  5. Docent, fil. dr. *Valter Schytt*: Studier av moränformer framför och under recente glaciärer. Mandag den 7. februar 1966.
  6. Professor, dr. phil. *Steen B. Böcher*: Danmarks Lærerhøjskoles stilling i geografiundervisningen. Mandag den 7. marts 1966.
  7. Sekretariatschef, dr. phil. *Kristian Antonsen*: Landsplanlægningens nuværende stade i Danmark. Mandag den 4. april 1966.
  8. Ordinær generalforsamling og mag. scient. *Steen Folke*: Analytisk hieraki – en ny regionalgeografisk synsvinkel? Spørgsmålet belyses ved nogle undersøgelser af plantageområder i sydlige India. Mandag den 2. maj 1966.
-